

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

SOOVITUSED

NÕUKOGU

NÕUKOGU SOOVITUS,

20. detsember 2012,

mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise kohta

(2012/C 398/01)

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikleid 165 ja 166,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut

ning arvestades järgmist:

- (1) Mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus omandatud õpiväljundite, nimelt teadmiste, oskuste ja pädevuste valideerimine võib mängida olulist rolli tööalase konkurentsivõime ja liikuvuse edendamisel, samuti motivatsiooni suurendamisel elukestvaks õppeks, eelkõige sotsiaalmajanduslikult ebasoodsas olukorras olevate või madala kvalifikatsiooniga inimeste hulgas.
- (2) Ajal, mil Euroopa Liit seisab silmitsi tõsise majanduskriisiga, mis on põhjustanud tööpuuduse kasvu, eelkõige noorte hulgas, ning võttes arvesse elanikkonna vananemist, on asjakohaste teadmiste, oskuste ja pädevuste valideerimine veelgi väärtuslikum panus, mille abil parandada tööturu toimimist, edendada liikuvust ning tõhustada konkurentsivõimet ja majanduskasvu.
- (3) Tööandjate organisatsioonid, tööandjad, ametiühingud, tööstus-, kaubandus- ja käsitöökohad, kutse kvalifikatsioonide tunnustamise protsessiga ning õpiväljundite hindamise ja sertifitseerimisega seotud riiklikud üksused,

tööhõivetalitused, noorteorganisatsioonid, noorsootöötajad, hariduse ja koolituse pakkujad ning samuti kodanikuühiskonna organisatsioonid on määrava tähtsusega sidusrühmad, kellel on oluline roll mitteformaalse ja informaalsete õppe võimaluste lihtsustamisel ja õppimisele järgnevatel valideerimismenetlustes.

- (4) Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegias „Euroopa 2020” kutsutakse üles arendama teadmisi, oskusi ja pädevusi majanduskasvu ja tööhõive suurendamiseks. Sellega kaasnevates juhtalgatustes „Noorte liikuvus” ja „Uute oskuste ja töökohtade tegevuskava” rõhutatatakse vajadust paindlikumate õppimisvõimaluste järele, mis võivad parandada tööturule sisenemist ja arengut tööturul, hõlbustada üleminekut töö- ja õppetsükli vahel ning edendada mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimist.
- (5) Nõukogu 12. mai 2009. aasta järeldustes (mis käsitlevad strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal („ET 2020”))⁽¹⁾ on märgitud, et elukestvat õpet peaks pidama kogu raamistiku aluseks olevaks põhimõtteks, mille eesmärgiks on hõlmata õpet kõikides kontekstides, olgu see siis kas formaalne, mitteformaalne või informaalne.
- (6) 2009. aasta teatises „ELi noorsoostrategia: investeerimine ja mobiliseerimine – Uuendatud avatud koordineerimismeetod noortega seotud väljakutsete ja võimaluste tarvis” kutsutakse üles rohkem tunnustama noorte poolt mitteformaalse õppe käigus omandatud oskusi ja rõhutatatakse vajadust kasutada täies ulatuses ELi tasandil loodud vahendeid

⁽¹⁾ ELT C 119, 28.5.2009, lk 2.

- teadmiste, oskuste ja pädevuste valideerimiseks kvalifikatsioonide tunnustamise eesmärgil. Teatist tunnustati nõukogu 27. novembri 2009. aasta resolutsiooniga Euroopa noortevaldkonnas tehtava koostöö uuendatud raamistiku (2010–2018) kohta. ⁽¹⁾
- (7) 2010. aasta detsembri Brugge kommünikees teatasid kutsehariduse ja -koolitusega tegelevad Euroopa ministrid, Euroopa sotsiaalpartnerid ja Euroopa Komisjon, et osalevad riigid peaksid alustama hiljemalt 2015. aastal mitteformaalse ja informaalset õppe tunnustamise ja valideerimise riiklike menetluste väljatöötamist, mida vajaduse korral toetavad riiklikud kvalifikatsiooniraamistikud.
- (8) 28.–29. aprillil 2009 Leuvenis ja Louvain-la-Neuve'is toimunud kõrghariduse eest vastutavate Euroopa ministrite konverentsi kommünikees rõhutatakse, et edukas elukestva õppe poliitika peaks sisaldama peamisi põhimõtteid ja menetlusi varasemate õpingute tunnustamiseks õpiväljundite alusel, ning nõukogu 28. novembri 2011. aasta järeldustes kõrghariduse ajakohastamise kohta ⁽²⁾ kutsutakse liikmesriike üles töötama välja selgepiirilised edasiliikumisvõimalused kutse- ja muud tüüpi haridusest kõrgharidusse ning mehhanismid väljaspool formaalset haridust ja koolitust omandatud varasemate õpingute ja kogemuste tunnustamiseks.
- (9) Nõukogu 28. novembri 2011. aasta resolutsioonis täiskasvanuhariduse uuendatud Euroopa tegevuskava kohta ⁽³⁾ määratletakse ühe prioriteetse valdkonnana aastateks 2012–2014 täielikult toimivate süsteemide loomine mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimiseks ning nende kasutamise edendamine igas vanuses ja iga kvalifikatsioonitasandiga täiskasvanute, samuti ettevõtjate ja muude organisatsioonide poolt.
- (10) Nõukogu 19. detsembri 2002. aasta resolutsioonis Euroopa töhustatud koostöö edendamise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas ⁽⁴⁾ ja 30. novembri 2002. aasta Kopenhaageni deklaratsioonis nõutakse ühiste põhimõtete väljatöötamist mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise kohta.
- (11) Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate 18. mai 2004. aasta järeldustega edendati Euroopa ühiseid põhimõtteid mitteformaalse ja informaalset õppe määratlemise ja valideerimise kohta.
- (12) Alates 2004. aastast on regulaarselt välja antud mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise Euroopa andmekogu, mis sisaldab ajakohastatud teavet valideerimistavade kohta Euroopa riikides, ning 2009. aastal avaldati Euroopa suuniste mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise kohta.
- (13) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. detsembri 2004. aasta otsusega nr 2241/2004/EÜ (kvalifikatsioonide ja pädevuste läbipaistvuse ühtse ühenduse raamistiku kohta (Europass)) ⁽⁵⁾ loodi Europass, Euroopa dokumendikaust, mida kodanikud saavad kasutada, et paremini edastada, salvestada ja esitada teavet oma pädevuste ja kvalifikatsioonide kohta kogu Euroopas.
- (14) Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate 18. mai 2006. aasta resolutsioonis Euroopa noortevaldkonnas mitteformaalse ja informaalset õppe olulisuse tunnustamise kohta ⁽⁶⁾ kutsutakse liikmesriike üles võimaldama mitteformaalse ja informaalset õppe käigus omandatud pädevuste määratlemist, et neid oleks tööturul võimalik tunnustada.
- (15) Noortepass loodi kui läbipaistvuse tagamise vahend nendes projektides osalejate jaoks, mida rahastatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusega nr 1719/2006/EÜ ⁽⁷⁾ loodud programmi „Aktiivsed noored” raames.
- (16) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta soovitusel Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku loomise kohta elukestva õppe valdkonnas ⁽⁸⁾ kutsutakse liikmesriike üles siduma oma riiklikud kvalifikatsioonisüsteemid Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga ning edendama mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimist kooskõlas 2004. aasta mais kokku lepitud Euroopa ühiste põhimõtetega.
- (17) Erasmus programmi raames 1989. aastal loodud Euroopa ainepunktisüsteemi (ECTS) abil antakse ainepunkte formaalõppe eest õpiväljundite ja õpilase õppekoormuse alusel; samuti aitab see süsteem kõrgharidus- asutustel anda ainepunkte mitteformaalse ja informaalset õppe eest õpiväljundite alusel.
- (18) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta soovitusel Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku loomise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas ⁽⁹⁾ märgitakse, et kõnealune raamistik peaks toetama mitteformaalse ja informaalset õppe määratlemist ja valideerimist käsitlevate Euroopa ühiste põhimõtete rakendamist, parandades hariduse, koolituse ja tööhõive omavahelist seotust ning lähendades formaalset, mitteformaalset ja informaalset õpet.

⁽¹⁾ ELT C 311, 19.12.2009, lk 1.

⁽²⁾ ELT C 372, 20.12.2011, lk 36.

⁽³⁾ ELT C 372, 20.12.2011, lk 1.

⁽⁴⁾ ELT C 13, 18.1.2003, lk 2.

⁽⁵⁾ ELT L 390, 31.12.2004, lk 6.

⁽⁶⁾ ELT C 168, 20.7.2006, lk 1.

⁽⁷⁾ ELT L 327, 24.11.2006, lk 30.

⁽⁸⁾ ELT C 111, 6.5.2008, lk 1.

⁽⁹⁾ ELT C 155, 8.7.2009, lk 1.

- (19) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta soovitusel⁽¹⁾ loodi Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ainepunktide süsteem (ECVET), mida kasutatakse kõikide isikute formaalse ja, kui see on asjakohane, mitteformaalse ja informaalsete hariduse raames omandatud õpiväljundite ülekandmiseks ja koondamiseks.
- (20) Internetiküsitluse vormis peetud konsultatsioonid, asjaomastes poliitilistes organites toimunud arutelud ja mitmesugused sotsiaalpartnerite osalusel toimunud vastastikuse õppimise üritused näitavad, et valitseb suur üksmeel selles osas, kui oluline on teha nähtavaks elu jooksul ja töökogemuste abil omandatud teadmised, oskused ja pädevused, ning väljendavad suurt toetust liidu algatustele, mille eesmärgiks on tõhustada valideerimispoliitikat ja -tavasid liikmesriikides,
- c) isiku mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus omandatud õpiväljundite HINDAMINE;
- d) isiku mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus omandatud õpiväljundite hindamise tulemuste SERTIFITSEERIMINE kvalifikatsiooni vormis, kvalifikatsiooni saamiseks vajalike ainepunktide alusel või muul asjakohasel viisil;
- 3) kohaldama, kui see on asjakohane, mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise meetmetes järgmisi põhimõtteid, võttes arvesse riiklike, piirkondlike ja/või kohalike ning valdkondlike vajadusi ja eripärasid:
- a) valideerimise meetmed on seotud riiklike kvalifikatsiooniraamistikega ning on kooskõlas Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga;

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA SOOVITUSE:

1. ET PAKKUDA KÕIKIDELE ISIKUTELE VÕIMALUST TÕENDADA VÄLJASPOOL FORMAALSET HARIDUST JA KOOLITUST OMANDATUD TEADMISI JA SEALHULGAS LIIKUVUSEGA SEOTUD KOGEMUSI NING KASUTADA SELLIST ÕPET OMA KARJÄÄRI EDENDAMISEKS JA EDASISTEKS ÕPINGUTEKS, NING VÕTTES ASJAKOHASELT ARVESSE SUBSIDIAARUSE PÕHIMÕTET, PEAKSID LIIKMESRIIGID

1) kehtestama hiljemalt 2018. aastaks – kooskõlas riigi olukorra ja eripäradega ning nagu nad peavad asjakohaseks – mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise meetmed, mis võimaldavad isikutel

- a) valideerida mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus, sealhulgas vajaduse korral avatud haridusvahendeid kasutades omandatud oskused, teadmised ja pädevused;
- b) omandada täielik või – vajaduse korral – osaline kvalifikatsioon valideeritud mitteformaalse ja informaalsete õppe kogemuste alusel, ilma et see piiraks muu liidu õiguse, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiivi 2005/36/EÜ (kutse-kvalifikatsioonide tunnustamise kohta),⁽²⁾ kohaldamist.

Liikmesriigid võivad oma valideerimise meetmetes vastavalt nende vajadustele eelistada teatavaid valdkondi ja/või sektoreid;

2) lisama, kui see on asjakohane, mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise meetmetesse järgmised elemendid, võimaldades igal isikul kasutada neid kas eraldi või koos, vastavalt tema vajadustele:

- a) isiku mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus omandatud õpiväljundite KINDLAKSTEGEMINE;
- b) isiku mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus omandatud õpiväljundite DOKUMENTEERIMINE;

- b) teave ja suunised valideerimisest saadava kasu ja valideerimise võimaluste ning asjakohaste menetluste kohta on üksikisikutele ja organisatsioonidele kättesaadavad;
- c) valideerimise meetmetest saavad kõige tõenäolisemalt kasu ebasoodsas olukorras olevad elanikkonnarihmad, sealhulgas töötud ja need, keda ähvardab töötuks jäämine, kuna valideerimine võib suurendada nende osalust elukestvas õppes ja hõlbustada nende juurdepääsu tööturule;
- d) töötutel või nendel, keda ähvardab töötuks jäämine, on võimalus kooskõlas riiklike õigusaktide ja eripäradega lasta teha mõistliku ajavahemiku jooksul (mis on ideaalis kuus kuud alates konkreetse vajaduse kindlakstegemisest) oma oskuste audit, mille eesmärk on teha kindlaks nende teadmised, oskused ja pädevused;
- e) mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimist toetatakse asjakohaste suuniste ja nõustamisega ning see on hõlpsasti kättesaadav;
- f) on kehtestatud läbipaistvad kvaliteedi tagamise mehhanismid, mis on kooskõlas kehtivate kvaliteedi tagamise raamistikega ning toetavad töökindlaid, tunnustatud ja usaldusväärseid hindamismeetodeid ja -vahendeid;
- g) on ette nähtud valideerimismenetluses osalevate töötajate ametialaste pädevuste arendamine kõikides asjaomastes sektorites;
- h) mitteformaalse ja informaalsete õppe kogemuste valideerimise kaudu omandatud kvalifikatsioon või vajaduse korral kvalifikatsiooni osa vastab kokkulepitud standarditele, mis on kas samad kui formaalhariduse õppekava alusel omandatud kvalifikatsiooni standardid või nendega võrdväärsed;
- i) edendatakse liidu läbipaistvuse tagamise vahendite, nagu Europassi raamistiku ja Noortepassi kasutamist, et hõlbustada õpiväljundite dokumenteerimist;

⁽¹⁾ ELT C 155, 8.7.2009, lk 11.

⁽²⁾ ELT L 255, 30.9.2005, lk 22.

j) valideerimise meetmed ning formaalharidus- ja koolitussüsteemis kohaldatavad ainepunktisüsteemid, näiteks ECTS ja ECVET, on omavahel kooskõlas;

4) edendama asjakohaste sidusrühmade, näiteks tööandjate, ametiühingute, kaubandus-, tööstus- ja käsitöökodade, kutse kvalifikatsioonide tunnustamise protsessiga seotud riiklike üksuste, tööhõivetalituste, noorteorganisatsioonide, noorsootöötajate, hariduse ja koolituse pakkujate ning kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasatust punktides 1 kuni 4 osutatud elementide ja põhimõtete arendamisse ja rakendamisse.

Selles protsessis osalemise edendamiseks

a) peaksid tööandjad, noorteorganisatsioonid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid edendama ja hõlbustama töö või vabatahtliku tegevuse kaudu omandatud õpiväljundite kindlaksmääramist ja dokumenteerimist, kasutades selleks asjakohaseid liidu läbipaistvuse tagamise vahendeid, nagu Europassi raamistikus ja Noortepassi alusel loodud vahendid;

b) peaksid hariduse ja koolituse pakkujad lihtsustama juurdepääsu formaalharidusele ja -koolitusele mitteformaalses ja informaalsetes õpikeskkonnas omandatud õpiväljundite alusel ning vajaduse korral ja võimalusel tegema erandeid ja/või andma ainepunkte sellises õpikeskkonnas omandatud asjaomaste õpiväljundite eest;

5) edendama valideerimise meetmete koordineerimist hariduse, koolituse, tööhõive ja noorte valdkondade ning teiste asjakohaste poliitikavaldkondade sidusrühmade vahel.

2. LIIKMESRIIGID JA KOMISJON PEAKSID VÕTMA JÄRGMISED MEETMED:

a) teostama käesoleva soovitusel järelmeetmete kontrolli Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta soovitusel (Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku loomise kohta elukestva õppe valdkonnas) ⁽¹⁾ alusel loodud Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku nõuanderühma kaudu ja kaasama vastavalt vajadusele asjaomased noorteorganisatsioonid ja vabatahtliku sektori esindajad Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku nõuanderühma järgnevasse tegevusse;

b) esitama käesoleva soovitusel vastuvõtmise järel tehtud edusammudest ülevaate tulevastes nõukogu ja komisjoni ühisaruannetes HK 2020 strateegilise raamistiku alusel ning tulevastes Euroopa Liidu ühistes noortearuannetes Euroopa noortevaldkonnas tehtava koostöö uuendatud raamistiku alusel;

c) toetama käesoleva soovitusel rakendamist, kasutades selleks liidu asutuste, eelkõige Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse eksperditeadmisi, ning esitades riiklike kvalifikatsiooniraamistike arendamise iga-aastases aruandes ülevaate mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise olukorra kohta.

3. KOMISJON PEAKS VÕTMA JÄRGMISED MEETMED:

a) toetama liikmesriike ja sidusrühmi järgmiselt:

— hõlbustades tõhusat vastastikust õppimist ning kogemuste ja heade tavade vahetamist;

— vaadates regulaarselt läbi Euroopa suunised mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise kohta, konsulteerides täiel määral liikmesriikidega;

— vaadates regulaarselt läbi mitteformaalse ja informaalsete õppe valideerimise Euroopa andmekogu, koostöös liikmesriikidega;

b) kaaluma enne 2018. aastat, kas arendada edasi – konsulteerides liikmesriikidega, nagu on täpsustatud otsuses nr 2241/2004/EÜ – Europassi raamistiku vahendeid, mille abil toetatakse mitteformaalse ja informaalsete õppe käigus omandatud ja valideeritud õpiväljundite läbipaistvust kogu liidus;

c) tagama koostöös liikmesriikidega, et käesoleva soovitusel rakendamist toetatakse elukestva õppe programmiga ja programmiga „Aktiivsed noored” ning – ilma et see mõjutaks järgmise mitmeaastase finantsraamistiku üle peetavaid läbirääkimisi – Euroopa tulevase hariduse, koolituse, noorsoo- ja spordiprogrammi ja Euroopa struktuurifondidega;

d) hindama koostöös liikmesriikidega ja pärast konsulteerimist asjaomaste sidusrühmadega käesoleva soovitusel alusel rakendatud meetmeid ning esitama hiljemalt 31. detsembriks 2019 nõukogule aruande saadud kogemuste ja tulevikku puudutavate mõjude kohta ning vajaduse korral vaatama käesoleva soovitusel uuesti läbi ja seda muutma.

Brüssel, 20. detsember 2012

Nõukogu nimel
eesistuja

E. FLOURENTZOU

⁽¹⁾ ELT C 111, 6.5.2008, lk 1.

LISA

MÕISTED

Käesolevas soovituses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) *formaalõpe* – konkreetselt õppimiseks ette nähtud organiseeritud ja struktureeritud keskkonnas toimuv õpe, milles osalenud saavad tavaliselt kvalifikatsiooni tõenduseks kas tunnistuse või diplomi; see hõlmab üldharidus-, kutsealusharidus- ja kõrgharidussüsteemi;
- b) *mitteformaalne õpe* – kavandatud tegevuste (pidades silmas õpiesmärke ja õpiaega) kaudu toimuv õpe, mille puhul pakutakse teatavas vormis õpituge (näiteks õpetaja-õpilase suhte vormis). Siia alla võib kuuluda tööoskuste õpetamine, täiskasvanutele kirjaoskuse õpetamine ja põhihariduse andmine koolist väljalangenutele. Mitteformaalse õppe tüüpiliste näidete alla kuuluvad ettevõttesisesed koolitused, mille abil ettevõtted ajakohastavad ja parandavad oma töötajate oskusi, näiteks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alaseid oskusi, ning struktureeritud e-õpe (näiteks avatud haridusvahendeid kasutades) ja kodanikuühiskonna organisatsioonide poolt oma liikmetele, sihtrühmadele või üldsusele korraldatud koolitused;
- c) *informaalne õpe* – õpe, mis toimub igapäevaelus, töökohal, perekonnas ja vabal ajal ning mis ei ole organiseeritud või struktureeritud tegevus, kui pidada silmas eesmärke, aega või õpituge. Informaalne õpe võib õppija seisukohast olla ettekatsemata. Informaalse õppe tulemuste näiteks on elu jooksul ja töökogemuse kaudu omandatud oskused, projektijuhtimise oskused või töö käigus omandatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alased oskused, teises riigis viibimise ajal omandatud keeleoskus ja eri kultuuride tundmine, väljaspool tööd omandatud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alased oskused, vabatahtliku töö, kultuurilase tegevuse, sportimise, noorsootöö ja koduste tegevuste (näiteks lapsehoidmine) käigus omandatud oskused;
- d) *avatud haridusvahendid* – digitaalsed materjalid, mida pakutakse vabalt ja avatult õpetajatele, õpilastele ja iseõppijatele kasutamiseks ja taaskasutamiseks õpetamise, õppimise ja teadusuuringute eesmärgil. See hõlmab õppe sisu, selle kasutamiseks ja levitamiseks välja arendatavaid tarkvaravahendeid ning rakendamisressursse, nagu avatud litsentsid. Avatud haridusvahendid viitavad ka kogunenud digitaalvaradele, mida võib kohandada ja mis annavad kasu, ilma et see piiraks teiste võimalusi neid kasutada;
- e) *oskuste audit* – protsess, mille eesmärk on teha kindlaks ja analüüsida isiku teadmisi, oskusi ja pädevusi, sealhulgas tema võimekust ja motivatsiooni, et määratleda karjäärivalikud ja/või kavandada ametialaseid muudatusi või koolitusi. Oskuste auditi eesmärk on aidata isikul analüüsida oma teenistuskäiku, hinnata ise oma positsiooni töökeskkonnas ning kavandada karjääri, või mõnel juhul valmistuda mitteformaalse ja informaalse õppe väljundite valideerimiseks;
- f) *kvalifikatsioon* – hindamis- ja valideerimisprotsessi ametlik tulemus, mis saadakse, kui pädev asutus teeb kindlaks, et isik on omandanud vastava standardi kohased õpiväljundid;
- g) *õpiväljundid* – tõendid selle kohta, mida õppija teab, millest ta aru saab ja mida ta on võimeline tegema pärast õppeprotsessi lõppu; õpiväljundid määratletakse teadmiste, oskuste ja pädevustena;
- h) *riiklik kvalifikatsiooniraamistik* – kvalifikatsioonide liigitamise vahend omandatud teadmiste tasemetele seatud kriteeriumide alusel, mille eesmärk on integreerida ja koordineerida riiklikke kvalifikatsioonide allsüsteeme ning parandada kvalifikatsioonide läbipaistvust, kättesaadavust, arengut ja kvaliteeti tööturu ning kodanikuühiskonna tarvis;
- i) *valideerimine* – menetlus, mille käigus volitatud asutus kinnitab, et isik on omandanud asjaomastele standarditele vastavad õpiväljundid, ning mis koosneb neljast etapist:
- 1) KINDLAKSTEGEMINE isiku konkreetseid kogemusi käsitleva dialoogi kaudu;
 - 2) DOKUMENTEERIMINE, et muuta isiku kogemused nähtavaks;
 - 3) nimetatud kogemuste ametlik HINDAMINE ning
 - 4) hindamistulemuste SERTIFITSEERIMINE, mille tulemusena võidakse anda osaline või täielik kvalifikatsioon;
- j) *varasemate õpingute tunnustamine* – formaalhariduse või mitteformaalse või informaalse õppe käigus ja enne valideerimise taotlemist omandatud õpiväljundite valideerimine.